УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини
вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33 E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністерство юстиції України

Офіс Генерального прокурора
(до відома)

ПОДАННЯ
Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
(*згідно з частиною 3 статті 15 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»)*

Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини і громадянина закріплено у Розділі II Конституції України та, відповідно до статті 22 Основного Закону України, не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» Уповноважений здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, метою якого є:

захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина у відносинах, що виникають між юридичними особами публічного та приватного права, а також фізичними особами, які перебувають на території України, у випадках, передбачених окремим законом;

запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;

сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність до Конституції України, міжнародних стандартів у цій сфері.

Мною, у зв'язку із здійсненням на підставі статей 13 та 19^1 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захисту прав кожного на території України, виконанням функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№5448.2/39.1/5693-25/25/39.1 від 11.04.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 11.04.2025 20:59
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

та покарання, виявлено грубі порушення прав людини у діяльності державної установи «Стрижавська виправна колонія (№ 81)» (далі – ВК, виправна колонія, установа), у якій на час відвідування групою НПМ, 18 лютого 2025 року, утримувалось 411 засуджених та ув'язнених.

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 3 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтею 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 28 Конституції України визначено, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

У статті 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань.

Згідно з положеннями частини 3 статті 50 Кримінального кодексу України (далі – ККУ) покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Частиною 1 статті 8 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК) серед основних прав засуджених визначено право на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності, засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню.

Незважаючи на це, у дисциплінарних приміщеннях установи збереглися засоби для фіксації до стін відкидних ліжок, що створює умови для зловживань з боку працівників установи та може виступати додатковим каральним елементом під час покарання, так як засуджені можуть позбавлятися можливості сидіти та лежати на ліжку протягом дня.

Слід зазначити, що з 2015 року норму, яка передбачала фіксацію до стін відкидних ліжок у дисциплінарних приміщеннях на денний час, виключено з нормативно-правових актів, які регламентують діяльність виправних колоній.

Наявні в установі спецзасоби (захисні шоломи та бронежилети) належним чином не пронумеровані і у випадку застосування фізичної сили працівником, який використовує зазначені спецзасоби, ідентифікувати його буде неможливо.

У доповіді Уряду України за наслідками візиту 1-10 грудня 2012 року Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такого, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – Європейський комітет) до України [CPT/Inf (2013) 23] зазначено, що працівники загону спеціального призначення, які застосували надмірну фізичну силу до засуджених, були одягнені у спеціальні захисні спорядження (захисні шоломи, бронежилета) без ідентифікаційних номерів, через що неможливо було провести ефективне розслідування без встановлення винних осіб.

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№5448.2/39.1/5693-25/25/39.1 від 11.04.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 11.04.2025 20:59
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

Представниками Європейського комітету рекомендовано використовувати чіткий ідентифікаційний номер на кожному одязі/шоломі працівників загону спеціального призначення.

В установі встановлено факти понаднормової праці засуджених. У ході відвідування групою НПМ встановлено, що засуджені працюють більше 40 годин на тиждень, що є порушенням статті 52 Кодексу законів про працю України, статті 119 КВК та пункту 5.1 Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 07.03.2013 № 396/5 (далі – Інструкція про працю).

У розділі V пункту 5.1.1 Інструкції про працю зазначено, якщо за характером виробництва та умовами роботи, а також виходячи з особливостей функціонування установ виконання покарань, запровадження п’ятиденного робочого тижня є недоцільним, за рішенням начальника установи виконання покарань, погодженим з міжрегіональним територіальним органом Міністерства юстиції з питань виконання кримінальних покарань, встановлюється шестиденний робочий тиждень з одним вихідним днем. При шестиденному робочому тижні тривалість щоденної роботи не може перевищувати 7 годин при тижневій нормі 40 годин.

Під час проведення конфіденційного спілкування із засудженими, які працюють у їдальні установи, встановлено, що їх робочий день розпочинається о 6 годині та закінчується близько 20 години. Робочий тиждень налічує шість робочих днів з одним вихідним днем.

Таким чином тривалість робочого тижня засуджених перевищує встановлений законодавством час та складає близько 80 годин на тиждень.

Згідно статті 119 КВК праця осіб, засуджених до позбавлення волі, оплачується відповідно до її кількості і якості. Окрім цього, у пункті 6.1. Інструкції про працю, зазначено, що заробітна плата, нарахована засудженим, за умови виконання ними норми виробітку або тривалості робочого часу, не може бути менше законодавчо встановленого мінімального розміру заробітної плати.

При вивчені групою НПМ відомостей про нарахування заробітної плати 19 засудженим, які працювали у січні 2025 року за строковими трудовими договорами зафіксовано, що їх грошова винагорода склала лише 2100 грн (без вирахування податків та комунальних послуг), що майже у чотири рази менше за встановлену мінімальну заробітну плату, яка станом на січень 2025 року складала 8000 грн.

Укладені строкові трудові договори із зазначеними 19 засудженими передбачали нарахування їм заробітної плати у межах 0,25 - 0,5 ставки, попри те, що у січні 2025 року вони працювали повний робочий день.

Засуджені, які працюють за цивільно-правовими договорами, також отримують недостатню заробітну плату через значно занижену вартість виготовленої продукції.

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№5448.2/39.1/5693-25/25/39.1 від 11.04.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 11.04.2025 20:59
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

Так, під час конфіденційного спілкування із засудженими, які виготовляють стільці із штучного ротангу, останні зазначили, що для виготовлення одного такого виробу робітнику необхідно витратити один робочий день, а вартість виробу оцінюється лише у 41,28 грн.

Слід зазначити, що середня вартість одного такого виробу у мережі інтернет становить близько 1500 грн.

Відповідно до пункту 3.1 Інструкції про працю, праця здійснюється на добровільній основі на підставі договору цивільно-правового характеру або трудового договору, який укладається між засудженим та фізичною особою - підприємцем або юридичною особою, для яких засудженими здійснюється виконання робіт чи надання послуг.

Під час вивчення трудової зайнятості засудженого, який виконує функції перукаря, встановлено, що він працевикористовується без оплати праці та офіційного документального оформлення.

Період працевлаштування такого засудженого не вноситься до стажу роботи та позбавляє його права на пенсійне забезпечення за досягнення пенсійного віку, а також можливості застосування умовно-дострокового звільнення, для якого обов'язковим є критерій – сумлінне ставлення до праці.

Під час вивчення стану надання лазне-пральних послуг встановлено порушення вимог Положення про організацію лазне-прального обслуговування осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 849/5 (далі – Положення про лазне-пральне обслуговування).

Так, у приміщеннях лазне-прального комплексу відсутня припливно-витяжна система вентиляції з механічним спонуканням, яка передбачена пунктом 2.11 розділу II Положення про лазне-пральне обслуговування.

У мийному відділенні лазні встановлено температуру +8°С, що є порушенням вимог 2.13 розділу II Положення про лазне-пральне обслуговування.

Відповідно до пункту 1 розділу XI Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5 (далі – ПВР УВП), засудженим дозволяється придбавати за безготівковим розрахунком продукти харчування і предмети першої потреби без обмеження їх обсягу.

У той же час, у крамниці установи відсутні тютюнові вироби, наявність яких передбачена додатком 5 ПВР УВП (перелік продуктів харчування, виробів і речовин, які засуджені можуть отримувати в посилках (передачах), купувати в крамницях установ виконання покарань та зберігати при собі).

До представників групи НПМ з цього приводу надходило багато нарікань від засуджених установи.

У ході відвідування представниками групи НПМ житлового приміщення № 2 відділенні соціально-психологічної служби № 4 (далі – СПС), встановлено неналежний рівень штучного освітлення.

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№5448.2/39.1/5693-25/25/39.1 від 11.04.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 11.04.2025 20:59
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

Так, рівень штучного освітлення складав 34 lux при тому, що згідно додатку Ж «Нормативні показники освітлення приміщень житлових будівель», Державних будівельних норм України В.2.5-28:2018 «Природне і штучне освітлення», які затверджені наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 03.10.2018 № 264, освітленість робочих поверхонь спальних, житлових кімнат має складати 150 люкс.

Під час відвідування групою НПМ установи встановлено, що у дисциплінарних приміщеннях здійснюється цілодобове відеоспостереження за засудженими.

Європейський комітет у своїх доповідях постійно наголошує, що застосування цілодобового відеоспостереження у житлових або камерних приміщеннях суттєво порушує право на приватне життя і робить увесь режим ще більш тяжким.

У своїх рішеннях Європейський суд з прав людини зазначає, що цілодобове відеоспостереження у камерних приміщеннях за ув’язненими та засудженими є порушення вимог статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (наприклад, справа «Case of Van der Graaf against the Netherlands» (заяви № 8704/03).

У порушення вимог пункту 7 глави 3 розділу ІІ Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі, затвердженого наказом Міністерства юстиції України, Міністерства охорони здоров’я України від 15.08.2014 № 1348/5/572, та статті 21 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб», до роботи на об'єктах харчування залучаються 2 працівники з числа засуджених, які не мають «Особистої медичної книжки», форма якої затверджена наказом Міністерства охорони здоров'я України від 21.02.2013 № 150, що може призвести до розповсюдження інфекційних та інших захворювань в установі.

В установі порушуються вимоги Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417 (далі – Правила пожежної безпеки).

Так, всупереч вимогам пункту 3.11 розділу V Правил пожежної безпеки у деяких цехах не облаштовано спеціальні пожежні щити (стенди).

Згідно із вимогами підпункту 2.12 пункту 2 розділу ІІІ Правил пожежної безпеки двері електрощитових повинні утримуватися зачиненими. Однак, під час відвідування деяких виробничих цехів встановлено, що двері електрощитових були відчиненими, через що засуджені мали вільний доступ до них.

Вищезазначені порушення можуть призвести до ураження утримуваних осіб електричним струмом, становить загрозу для життя та здоров’я цих осіб та персоналу установи.

Відповідно до Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», особи з інвалідністю в Україні володіють усією повнотою соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод,

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№5448.2/39.1/5693-25/25/39.1 від 11.04.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 11.04.2025 20:59
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

закріплених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Згідно із статтею 30 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», житло (жиле приміщення), займане особами з інвалідністю або сім'ями, у складі яких вони є, під'їзди, сходові площадки будинків, в яких мешкають особи з інвалідністю, мають відповідати вимогам щодо безперешкодного доступу та бути пристосованими до потреб таких осіб.

Поряд з цим, групою НПМ встановлено, що камерні приміщення, санітарний вузол та інші приміщення не обладнані відповідними спеціальними засобами для безперешкодного доступу маломобільних груп населення.

Слід зазначити, що в установі перебував засуджений, який пересувався за допомогою колісного крісла, і у разі потреби у його потраплянні до важкодоступних місць йому надавали допомогу інші засуджені або працівники установи.

На підставі викладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, обумовлених діями або бездіяльністю персоналу установи, а також приймаючи до уваги те, що:

відповідно до підпункту 2^7 пункту 3 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 року № 228, Міністерство юстиції України забезпечує контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та узятих під варту осіб,

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розглянути подання та вжити заходів, спрямованих на усунення порушень, виявлених у державній установі «Стрижавська виправна колонія (№ 81)», зокрема:

1.1. Проаналізувати виявлені порушення у діяльності установи, розробити та реалізувати відповідний план заходів щодо їх усунення та недопущення у подальшому;

1.2. Вжити заходів щодо демонтажу замків фіксації до стін відкидних ліжок у дисциплінарних приміщеннях;

1.3. Забезпечити нанесення маркування на наявні в установі спецзасоби (захисні шоломи та бронежилети);

1.4. Опрацювати питання щодо неухильного дотримання вимог трудового законодавства України щодо захисту трудових прав працевлаштованих засуджених;

1.5. Вирішити питання щодо уникнення практики залучення засуджених без офіційного працевлаштування;

1.6. Забезпечити реалізацію права засуджених на гідну оплату праці та додержання норм тривалості робочого часу згідно із законодавством про працю;

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№5448.2/39.1/5693-25/25/39.1 від 11.04.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 11.04.2025 20:59
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

1.7. Вжити додаткових заходів щодо обладнання приміщень лазне-прального комплексу у відповідність до вимог Положення про лазне-пральне обслуговування;

1.8. Організувати забезпечення крамниці установи тютюновими виробами;

1.9. Вжити заходів щодо усунення порушення вимог Правил пожежної безпеки;

1.10. Вжити заходів щодо обладнання та використання системи відеоспостереження в установі з урахуванням вимог практики Європейського суду з прав людини;

1.11. Забезпечити проведення періодичного медичного обстеження та ведення медичної документації засудженим, які працюють на об'єктах харчування та в лазне-пральному комплексі;

1.12. Організувати створення належних умов для реалізації права маломобільних груп населення щодо безперешкодного доступу до приміщень, у яких вони перебувають.

2. У спосіб, передбачений чинним законодавством, вжити заходів щодо притягнення винних службових осіб до відповідальності.

Про результати розгляду подання та вжиті заходи у місячний строк повідомити мене.

Звертаю увагу, що відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об’єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке незаконне втручання в діяльності Уповноваженого з метою протидії передбачають відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток: звіт за результатами відвідування державної установи «Стрижавська виправна колонія (№ 81)» на 12 арк. в 1 прим.

Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини **Дмитро ЛУБІНЕЦЬ**

Потапович Павло (050)-967-95-51

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№5448.2/39.1/5693-25/25/39.1 від 11.04.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 11.04.2025 20:59
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400